

պատուները դատարանում դատուելը և դրամատուները և փոստի անկախութիւնը. այս մենաշնորհումներն և արտօնութիւնները օտարահպատակները սուլթանների երկրում վայելում էին շատ հին ժամանակից։ Մեծ պետութիւններն արդէն բողոքել են այս վերացման առթիւ և հաւանօրէն արգելք կը լինեն թիւրքիային ի կատար ածելու իւր յայտարարութիւնը վերացման համար, չնայած, որ թիւրքիան յայտնել է, թէ պատերազմ կը յայտարարէ այն պետութեան, որ չի ընդունէ կապիտուլիացիաների վերացումը։ Դրա հետ միաժամանակ թիւրքիան ետ է կանչել Հայկական վիլայէթները համար նշանակուած երկու ընդհանուր քննիչներին՝ Հօֆին և Վեսթենիկին և նրանց գործակիցներին։ Այժմ էլ Բ. Դուան կարգադրութեամբ Դարգանէլի նեղուցը փակուած է բոլոր տեսակի օտարերկրեայ նաւերի, նոյն իսկ առևտրական և մարդատար շոգենաւերի համար։

Այսպիսով մենք տեսնում ենք, որ թիւրքիան, հաւատարիմ իւր հին քաղաքականութեանը և հանգամանքներից օգտուելու իւր հմտութեանը, ի չիք է դարձնում իրեն անհաճոյ հաստատութիւնները։ Թէ ինչ կը լինի միւս ամսին՝ այդ կը տեսնենք։

Գ. Տէր-Ռոյբիճեան.

16 սեպտեմբերի 1914.

Ս. Էջմիածին.

Բ Ե Լ Գ Ի Ա.

Գերմանիան որոշել էր մտնել Ֆրանսիա և պաշարել Փարիզը, անցնելով Բելգիայի միջով, ի նկատի առնելով, որ չափազանց զգուարին կը լինէր յարձակուել Ֆրանսիայի վրայ նորա արևելեան կողմից, որտեղ կան մի շարք մամուր բերդեր, որոնց դրաւելու համար մեծ կորուստ և ժամանակ է հարկաւոր։ Գերմանիան յոյս ունէր՝ որ Բելգիայի կառավարութիւնը ոչ մի ընդդիմադրութիւն չի ցոյց տալ, եթէ իւր զօրքերը նորա հողով անցկացնէր դէպի Ֆրանսիա։ Բայց գերմանացիների յոյսերը չարդարացան և Բելգիան, իբրև չեզոք թագաւորութիւն, չկամեցաւ ոտնակոխ անել արդարութիւնը և ի փաստ իւր մեծ հարեան Ֆրան-

սիրայի թոյլ տալ գերմանացոց անցնել իւր հողով դէպի Ֆրանսիա: Երբ Գերմանիան Բելգիայից այդ թոյլտուութիւնը չստացաւ՝ դիմեց զէնքի և նախ սկսեց իւր կռիւը բելգիացիների դէմ: Բելգիական ազնիւ ժողովուրդը, որ ոչ մի նպատակ և շահ չունէր կռուելու գերմանացիների հետ, ստիպուած եղաւ յանուն արդարութեան զէնք վերցնել և պատերազմել գերմանացիների դէմ: Կռիւն անհաւասար էր՝ փոքրիկ Բելգիան ստիպուած էր կռուելու հզօր Գերմանիայի դէմ: Այդ կռում, որի մանրամասնութիւնը այստեղ նպատակ չունենք տալու, արդարութեան և ոչ թէ երկիր նուաճելու նպատակով կռուող Բելգիան յիշաւիցոյց տուեց արտասովոր հերոսութիւն: Եւրոպական ներկայ պատերազմի պատմութեան մէջ ամենափայլուն էջերը նուիրուած կրլինին Բելգիայի հերոս ժողովրդին՝ որ իւր ընդդիմադրութեամբ ամենամեծ չափով նպաստեց եւրեակ համաձայնութեան պետութեանց յաջողութեան ընդդէմ Գերմանիայի: Ահա այդ հերոս ժողովրդի մասին է որ կամենում ենք համառօտակի տեղեկութիւն տալ «Արարատ» ընթերցողներին:

Բելգիայի սահմաններն են՝ հարաւից Ֆրանսիան, արեւմուտքից գերմանական ծովը, հիւսիսից Հոլանդիան իսկ արեւելքից Լուքսեմբուրգի դքսութիւնը և Գերմանիան: Բելգիայի մայրաքաղաքն է Բրիւսելը: Տարածութիւնն է երկրի 29,456 քառակուսի կիլոմետր: Համաձայն 1897 թ. վիճակագրութեան Բելգիան ունի 6,586,593 մարդ: Ըստ լեզուի Բելգիայի ժողովուրդը բաժանուած է երկու մասի 45,2⁰/₀-ը գերմանական ցեղին պատկանող ֆլամանդներ են՝ որ խօսում են ֆլամանդերէն, իսկ 40,9⁰/₀-ը վալլօն—կելտական ցեղն է, որ խօսում է ֆրանսերէն. իսկ մնացած մասը օտարազգիներ են — հոլանդացիներ 56,306, ֆրանսիացիներ 45,430, գերմանացիներ 47,338: Պետական լեզուն համարուած է ֆրանսերէնը և առհասարակ բարձր դասը խօսում է այդ լեզուով: Ֆլամանդցիները տարբերուած են իրենց շէգ մագերով, կապոյտ աչքերով, բարձր հասակով, լայնաթիկունք են և զարգացած մուսկուլներ

ունեն, լուսկեաց են, կասկածոտ, և ֆանատիկոս լինելու չափ անձնատուր են իրենց կրօնին: Վալլօնները—կելտերը սևամազ են, նման ֆրանսիացիներին իրենց կենսուրախ և արագաշարժ բնաւորութեամբ, պատերազմասէր են և շատ աշխատասէր: Կրօնով բոլոր բելգիացիները կաթոլիկներ են, կան մօտ 15,000 բողոքականներ և 3000 հրէաներ: Հոգևոր կարգեր (օրդեն) հաշուում են մինչև 160: Տղամարդկանց վանքեր 1896 թ. եղել է 244 հատ 4858 վանականներով, և 1498 կանանց վանքեր 26,228 կոյսերով: Դասատուութեամբ զբաղուել են 1301 վանական և 9398 կոյս: Բոլոր վանքերի կարողութիւնը հասնում է մինչև 1657 միլիոն ֆրանկ: Ժողովրդական կրթութիւնը ամբողջապէս համարեա գտնւում է հոգևոր իշխանութեան ձեռքում: Կրօնի դասատուութիւնը առաջին տեղն է բռնում: Գոյութիւն ունի 4 համալսարան, որոնցից երկուսը համարւում են պետական և գտնւում են Լիւտտիխում (Լիեժ) և Գենտում և երկուսն էլ «ազատ», որոնք են Բրիւկսելում և Լեովենում*): Բացի համալսարաններից կան վաճառականական բարձրագոյն դպրոց, գիւղատնտեսական և անասնաբուժական դպրոցներ, զինուորական դպրոց, և գիտութեանց ծեմարան (Բրիւկսելում): Պարբերական հրատարակութիւններ 1891 թ. եղել է 390, որոնց թւում 75-ը օրաթերթ: Հոդագործութեամբ զբաղւում են ամբողջ Բելգիայի ժողովրդի $\frac{1}{3}$ մասը:

Հանքերի կողմից հարուստ է քարածուխով, երկաթով, մարմարիոնով և այլ հանքերով: Կան բազմաթիւ գործարաններ:

Բելգիան ունի ընդարձակ վաճառականութիւն ծաղկած վիճակում:

Պետական կազմակերպութեան կողմից Բելգիան ունի սահմանադրական միապետական իշխանութիւն, ժառանգ-

*) Այս այն քաղաքն է՝ որ ներկայ պատերազմում գերմանացիները բարբարոսաբար այրել են տեղական համալսարանի գրադարանը, որի մէջ եղել են Քրիստոսից չորս դար առաջ արամէական լեզուով գրուած ձեռագիր նշանաւոր Հին Կտակարանը և 75 հազար հատոր նշանաւոր գրքեր:

ները արական ցեղից և անդրանիկին է պատկանում գահի իրաւունքը: Սահմանադրութիւնը հաշւում է 1831 թ. փետրվարի 7-ից, վերջին անգամ փոփոխութեան է ենթարկուել 1893 թուի սեպտ. 7-ին: Այդ սահմանադրութիւնը օրէնքի առաջ ապահովում է քաղաքացիների բոլորի ազատութիւնը դաւանութեան, դասականի, մամուլի և ժողովների, քաղաքացիական պարտադիր պտակի և այլն: Օրէնսդրական իշխանութիւնը պատկանում է կայսեր և ժողովրդական ներկայացուցիչներին — դեպուտատների պալատին և սենատին: Ընտրական իրաւունքը սահմանուել է 1893 թ. օրէնքով:

Բարձրագոյն կառավարութեան օրգանը համարւում է նախարարների ժողովը՝ որ բաղկացած է 7 նախարարից և զլխաւոր քարաւոզարից:

Զինուորական ծառայութիւնը լինում է վիճակով և կամաւոր, տևում է 3 - 4 տարի: Երկիրը բաժանուած է 4 զինուորական շրջանների: Զօրքերի թիւն է 97 բատալիոն ոտաւոր, 48 ձիաւոր, 60 թնդանօթ, բատալիոն, ընդամենայն 142000 մարդ:

Համաձայն միջազգային իրաւունքի Բելգիան մեծապէս պէտք է համարուի չեզոք պիտոթիւն:

Եւ ահա այսօր Գերմանիան ոտքի տակ տալով միջազգային իրաւունքը՝ իւր զօրքերը Ֆրանսիայի հիւսիսային կողմն անցկացնելու համար Բելգիայի հողով՝ բոլորովին ոտքի տակ տուեց այդ երկրի մի շարք գեղեցիկ քաղաքները՝ մի քանիսները թալանի ենթարկուեցին գերմանացիների ձեռքով և մի քանիսներն հրոյ ճարակ դարձան, իսկ Անտվերպէնը՝ ամուր բերդերով պաշտպանուած՝ մնում է առանց անձնատուր լինելու: Բրիւկսելն՝ թէև թշնամու ձեռքն ընկաւ՝ բայց շնորհիւ Ամերիկայի դեսպանի գերմանացիները չհամարձակուեցին զոհ դարձնել իրենց բարբարոսութիւններին*):

Բ. Վ. Ա.

*) Բելգիայի մասին տեղեկութիւններ քաղեցինք Большая Энцикл. 3 հատորից: